

Olle Wästberg: Tal vid förintelsens och Raoul Wallenbergs åminnelse dag

Talare

Olle Wästberg
Politiker, diplomat, publicist

Datum

16 januari 2012

Plats

Stockholms synagoga

Eders majestäter, representanter för regeringen och för den diplomatiska kåren!
Mina damer och herrar! Överlevande – ni som fortfarande är vittnen, som fortfarande kan berätta och bär, inte bara på så fruktansvärda minnen, utan på ett ansvar att dela er kunskap med de generationer som nu växer upp.

– För mig finns inget annat val.

Så sa Raoul Wallenberg, den 10 januari 1945 till sin diplomatkollega Per Anger, sista gången de träffades. Det var ett svar på frågan varför han fortsatte att ta dessa oerhörda personliga risker.

– För mig finns inget annat val. Jag har åtagit mig denna uppgift och jag skulle aldrig kunna återvända till Stockholm utan att veta med mig att jag gjort allt som står i mänsklig makt för att rädda så många judar som möjligt.

Egentligen var det inget sanningsenligt svar. Den 31-åring som den 9 juli 1944 kom till Budapest, utsänd av Sverige och USA, hade valt en ny väg i livet. Han var inte given för uppgiften. Han var inte diplomat. Han hade inte erfarenhet av mänskliga rättigheter. Han kom från privilegierade förhållanden och hade kunnat leva ett bekvämt liv. Men han såg en uppgift, en möjlighet att göra skillnad för andra. Han grep tillfället. Det fanns sannerligen andra val han kunde gjort, men han gjorde ett i djupaste mening moraliskt ställningstagande. Han offrade sig för andra, för okända. Han hade ingen personlig vinning av det han gjorde. Det djupt symboliska var att han offrade sig mot en av 1900-talets onda ideologier, i kampen mot nazismen, och föll offer för den andra, kommunismen. Genom mod, uppfinningsrikedom, administrativ begåvning och ren fräckhet lyckades han rädda tiotusentals judar undan Förintelsen.

Raoul tog det personliga ansvaret. Det finns de som finner trygghet i att lyssna på chefer och följa varje byråkratins regel. Att åstadkomma något kan kräva att lyssna mer på samvetet än på instruktionerna. Det Raoul Wallenberg åstadkom var att han räddade så många människor – och därmed möjliggjorde generationer av liv. På den amerikanska Raoul Wallenbergföreningens hemsida finns en avdelning om ”Raoul Wallenbergs barn”. Han dog i sovjetisk fångenskap och fick aldrig några barn – men tiotusentals människor har fötts till vår jord, fått uppleva livet, därför att deras föräldrar eller farföräldrar räddades av Raoul Wallenberg.

Ingen svenska har fått så många parker, gator, platser, skolor uppkallade efter sig som Raoul Wallenberg. Det finns 32 minnesmärken över hela världen. Han är hedersmedborgare i USA, Kanada och Israel. Märkligt nog är Raoul Wallenberg mer känd i många andra länder – Ungern, USA, Kanada, Israel och Argentina – än i Sverige. Min tro är att det beror på den välmotiverade svenska skammen över att så lite gjordes för att få honom fri. Först 2003 kom den officiella svenska uppgörelsen med historien och ett erkännande av den svenska skulden.

På 1970-talet kunde minnet av Raoul Wallenberg ha sjunkit undan. Kombinationen av att tiden gått, och den svenska skammen för att så lite gjordes för honom, fick många att vilja glömma. Tack vare hans mor och styvfar och hans syskon – Nina Lagergren finns här – upprätthölls minnet. Utan dem kunde han ha varit glömd.

I år skulle alltså Raoul Wallenberg ha blivit 100 år. Det ger en möjlighet att upplysa både i Sverige och i andra länder om denne store svensk. Det kommer att ske över hela världen. Sveriges riksdag har högtidlighållit hans minne och så kommer att ske i den amerikanska Kongressen. I morgon talar statsminister Fredrik Reinfeldt och Kofi Annan här bredvid på Raoul Wallenbergs plats i ett stort arrangemang av Forum för Levande historia. Redan har många hundra artiklar skrivit med anledning av att hundra år gått sedan Raoul Wallenberg föddes. Böcker kommer att ges ut och hundratals seminarier och möten hållas över hela världen.

Personen Raoul Wallenberg ska hedras. Allra viktigaste är att tala om det budskap Raoul Wallenbergs gärning sänder. Vi bör se hans insats som en uppmaning till oss idag. Antisemitism och främlingsfientlighet lever tyvärr. Ett

viktigt inslag under Raoul Wallenbergåret att nå ut till ungdom och skolor.

Raoul Wallenbergs gärning är en ständig uppfordran i en tid med underskott på personligt mod för att stå upp för andra. Svenska institutets turnerande internationella utställning om Raoul Wallenberg – just med titeln ”För mig finns inget annat val” öppnades i förra veckan i Budapest – i ett Ungern som har Europas största öppet antisemitiska parti och där romer förföljs. Idag talar Ungerns näst största parti åter om huvudstaden som Judapest – ett uttryck som också Pilkorsarna använde på Raoul Wallenbergs tid.

Antisemitismen är inte en smärtsam historisk erfarenhet, utan en levande verklighet. Vi ser en växande nationalism, inte minst i vårt Europa. Historien må aldrig upprepa sig på exakt samma sätt, men ekot från historien ringer i vår tid. Antiglobaliseringsrörelsen använder uttrycket antisionism på ett sätt som ekar av 1930-talets angrepp på ”kosmopoliter”. När kraven på bojkott av israeliska företag och forskare tas upp – också i Sverige – är det i en sällsam okänslighet för ekot av trettioalets bojkott mot judiska företag.

De nya medierna har inte alltid blivit kunskapsspridare. Internet svämmer över av sidor som förnekar Förintelsen och försöker knyta varje illdåd – må det vara vid World Trade Center eller på Utöya – till en förment judisk konspiration. Just konspirationsteorier om judars makt och hemliga anslag är klassiska i antisemitismen. I förrgår kom en stor undersökning som visade att närmare var femte europé instämmer i antisemitiska påståenden.

Antisemitismen, dess släkting islamofobin, och den allmänna främlingsfientligheten växer i ett krisdrabbat Europa. Det är mot den bakgrunden vi ska minnas Raoul Wallenbergs gärning.

Raoul Wallenberg visar på den moraliska handlingens räckvidd, på kraften hos en enskild individ, vad en människa kan åstadkomma. Få möter de utmaningar och de risker Raoul Wallenberg ställdes inför. Men alltför många vänder bort blicken när någon är i trångmål eller blir hotad. Alltför många väljer att inte reagera inför mobbning och orättvisor. Det är i det lilla, i vardagen som modet prövas.

Få har räddat så många som Raoul Wallenberg gjort. ”Den som räddar ett människoliv, räddar en hel värld”. Så står det i den judiska Talmud. Det är också

temat för Gustav Kraitz Raoul Wallenbergmonumentet i New York – de fem pelarna som fem fingrar sträcks mot himlen. På en av dem vilar ett blått klot, vår jord, vår mänsklighet.

Taggar

2010-tal, 2012, Man, Minnestal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/olle-wastberg-tal-vid-forintelsens-och-raoul-wallenbergs-aminnesdag>